

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
CUMHURBAŞKANLIĞI

Himayelerinde

ZAMANINI AŞAN MEDENİYET

A CIVILISATION BEYOND TIME | ZAMONLAR OSHA MADANIYAT

ÖZBEKİSTAN
UZBEKISTAN | O'ZBEKISTON

15 HAZİRAN 2019

SEMPOZYUM BİLDİRİ ÖZET KİTABI

insan ve
medeniyet
hareketi

BAHARIYE
SANAT ATÖLYELERİ

insan ve
medeniyet
hareketi

BAHARİYE
SANAT AÖLYELERİ

**ZAMANINI AŞAN MEDENİYET:
ÖZBEKİSTAN SEMPOZYUMU
15 HAZİRAN 2019
BAHARİYE MEVLEVİHANESİ**

Bu kitapçık, Zamanını Aşan Medeniyet: Özbekistan Sempozyumu'nda sunulan bildirilerin özetlerini içermektedir. Bildiri özetleri, bildiri sahiplerinin soyismine göre alfabetik olarak sıralanmıştır.

İnsan ve Medeniyet Hareketi

Bahariye Sanat Atölyeleri

Adres: Merkez Mah. Silahtarağa Cad. No:12

Eyüpsultan / İstanbul

Telefon: 0 (212) 501 31 71

Web: zamaniniasanmedeniyet.com /

bahariyesanatatolyeleri.org

E-mail: bahariyesanatatolyeleri@imh.org.tr

Zamanını Aşan Medeniyet: Özbekistan Sempozyumu
Bildirileri Özetleri

Grafik Tasarım: Mois İletişim ve Etkinlik Yönetimi

İÇİNDEKİLER

Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN OSMANLI ORTA ASYA KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ: TİMURLU DÖNEMİ.....	15
Dr. Öğr. Üyesi Seher AŞICI MANEVİYAT, TEŞKİLAT VE SANATIN BULUŞTUĞU MEKAN: ÜSKÜDAR ÖZBEKLER TEKKESİ.....	17
Doç. Dr. Osman AYDINLI İMAM BUHÂRÎ VE ESERİ EL-CÂMÎU'S-SAHÎH'İN ANADOLU COĞRAFYAMIZA YANSIMALARI.....	19
Dr. Öğr. Üyesi Şehnaz BİÇER ÖZCAN SEMERKAND'TAN HERAT'A MOTİF VE DESEN İZLERİ (TSMK B.282).....	21
Prof. Dr. Demet BİNAN GELENEKSEL KÜLTÜRÜN TAŞINMAZ İZİ OLAN VERNAKÜLER MİMARİNİN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN ÖNEMİ.....	23
Prof. Dr. Mustafa BUDAK ORTAK TARİHTEN ORTAK GELECEĞE. OSMANLI/TÜRKİYE-ÖZBEKİSTAN İLİŞKİLERİ.....	25
Doç. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK OSMANLI SEYAHATNAMELERİNDE ÖZBEK HANLIKLARI.....	27
Prof. Dr. Hayati DEVELİ TÜRK HALKLARI ARASINDA ORTAK DİL ARAYIŞLARI.....	29
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL BAĞIMSIZLIKTAN GÜNÜMÜZE ÖZBEKİSTAN.....	31
Doç. Dr. Selami FEDAKÂR TEK MEDENİYET İKİ GELENEK: ÖZBEKİSTAN BAŞILIK GELENEĞİ VE TÜRKİYE ÂŞIKLIK GELENEĞİ.....	33
Prof. Dr. Nadirhan HASAN TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA MÜŞTEREK İRFAN MİRASIMIZ: AHMED YESEVİ.....	35
Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK ÖZBEKİSTAN'IN TARİHİ MİRASI VE BAĞIMSIZLIK DEVRİ.....	37

Prof. Dr. Şükrü ÖZEN <i>İMAM MÂTÛRÎDÎ'NİN MİRASINDAN</i> <i>ÖĞRENDİKLERİMİZ.....</i>	<i>41</i>
Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK <i>ÖZBEKLER VE ÖZBEK TÜRKÇESİ</i> <i>ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER.....</i>	<i>43</i>
Prof. Dr. Fırat PÜRTAŞ <i>İSLAM KERİMOV SONRASI ÖZBEKİSTAN-TÜRKİYE</i> <i>İLİŞKİLERİNİN KÜLTÜREL BOYUTU.....</i>	<i>45</i>
Prof. Dr. M. Gözde RAMAZANOĞLU <i>MİMARİ GÖSTERGELERLE TÜRK KÜLTÜR</i> <i>MİRASINDA SÜREKLİLİK.....</i>	<i>47</i>
Doç. Dr. Nuri SEÇGİN <i>14. YÜZYIL BEYLİKLER VE ERKEN OSMANLI MİMARİSİNDE MA'KİLİ YAZI VE</i> <i>ORTAÇAĞ ANADOLU TÜRK MİMARİSİNİN ASYA İLİŞKİLERİ ÜZERİNE.....</i>	<i>49</i>
Prof. Dr. Ömer TÜRKER <i>FÂRÂBÎ'NİN METAFİZİK</i> <i>DÜŞÜNCEYE KATKISI.....</i>	<i>51</i>
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil ÜÇER <i>İBN SİNÂ'YI KONUMLANDIRMAK: İBN SİNÂ'NIN</i> <i>YENİ DOĞA METAFİZİĞİ VE FELSEFE-BİLİM TARİHİ.....</i>	<i>53</i>
Dr. Öğr. Üyesi Kadriye Figen VARDAR <i>TİMURLU ÇİNİ SANATININ ÖZELLİKLERİ VE XV.</i> <i>YÜZYIL OSMANLI ÇİNİ SANATINA ETKİLERİ.....</i>	<i>55</i>
Dr. Öğr. Üyesi Veli Savaş YELOK <i>MİLLÎ UYANIŞIN GERÇEKLEŞMESİNDE</i> <i>ÖZBEK CEDİT MATBUATININ ROLÜ.....</i>	<i>57</i>
Doç. Dr. Hüseyin YILDIRIM <i>TÜRKİYE'DE ÖZBEK</i> <i>TÜRKÇESİNİN ÖĞRETİMİ.....</i>	<i>59</i>
Dr. Öğr. Üyesi Necdet YILMAZ <i>ÖZBEKİSTAN VE TÜRKİYE'NİN ORTAK KALBİ</i> <i>ŞÂH-I NAKŞBEND VE NAKŞBENDİLİK.....</i>	<i>61</i>
Dr. Öğr. Üyesi Seda YILMAZ VURGUN <i>ÖZBEKİSTAN'IN İKİ ÖNEMLİ ŞEHRİ BUHARA VE</i> <i>SEMERKAND'IN TÜRKİYE İLE ARASINDAKİ KÜLTÜR BAĞLARI.....</i>	<i>63</i>

SEMPOZYUM HAKKINDA

ZAMANINI AŞAN MEDENİYET “ÖZBEKİSTAN” SERGİSİ VE SEMPOZYUMU

Orta Asya'nın 3000 yıl boyunca yerli ve yabancı kaynaklarda Turan, Türkistan, Mâverâünnehir gibi isimler ile adlandırılan, çok erken tarihlerden itibaren ticaret ve zanaatın merkezi olarak bilinen, kadim medeniyetleri ve şehirleri kendinde barındıran, birçok Müslüman-Türk devletinin yönetim merkezi olan, Çin'den Afrika ve Avrupa'ya kadar ulaşan, İpek Yolu tarihi açısından çok önemli toprakları içeren, Türkistan'ın bilim, sanat ve kültür merkezi olup Batı medeniyetine yön veren, adeta açık hava müzesi görünümünde olan kadim belde Özbekistan coğrafyasının, bu kadim medeniyetin ve onunla olan bağlarımızın görünür hâle getirilmesi gerekmektedir. Dünya karanlık çağı yaşarken “altın çağ” bu topraklarda yaşanıyordu. Dünyaca ünlü düşünürler, bilim ve fen adamları, din âlimleri ve kumandanlar yetişti bu topraklarda. Varlıkları, düşünceleri ve icraatlarıyla yalnızca İslam medeniyetinin değil tüm insanlığın bilim dünyasına önderlik ettiler. Hâlâ eserleri ve fikirleriyle yeni nesillere ufuk açmaya devam ediyorlar.

Türkiye ile Özbekistan, Türk dünyasının önemli iki merkezidir. Özbekistan ve genel olarak Orta Asya, tarih boyunca birçok farklı kültür ve medeniyete ev sahipliği yapmış, bu coğrafyada birçok devlet kurulmuştur. Akhun, Karahanlı, Gazneli, Harezmsah, Çağatay, Timur ve mirasçı hanlıklar, günümüz Özbekistan topraklarını da içerecek bir şekilde bölgede kurulan devletlerin başlıcalarıdır. Bu devletlerin her biri kendi döneminin önemli siyasi ve kültürel gücü konumundaydılar.

Özellikle İslâmiyet'in yayılmasından sonra Özbekistan, Avrasya coğrafyasının inanç merkezi hâline gelmiş; Buhara ile Semerkant'taki medreselerde dünyanın dört bir tarafından gelen öğrenciler eğitim almıştır. Siyasi güce paralel olarak bölgede çeşitli bilim dalları da gelişmiştir.

SEMPOZYUM HAKKINDA

İlahiyatın yanı sıra tıp, astronomi, matematik gibi alanlarda önemli eserler verilmiştir. Özbekistan'daki mimari yapılar ise yalnızca Türk dünyasının değil, bütün dünyanın en çok merak edilen eserlerin başında gelmektedir.

Bununla birlikte Özbekistan, bağımsızlığından 28 yıl geçmesine rağmen, çeşitli sebeplerden ötürü sahip olduğu tarihî ve kültürel mirası, dünyaya yeterince tanıtamamaktadır. Düzenlenen sergi ve bu sempozyumun; Özbekistan'ın sahip olduğu bu mirasın, tekrar gündeme getirilerek yalnızca Türkiye'de değil, tüm dünyaya tanıtılmasında katkı vereceğine; ortak değerleri ön plana çıkartarak, gelişmekte olan Türkiye-Özbekistan ilişkilerine katkıda bulunacağına inanıyoruz.

Yeni dönemde Türkiye ve Özbekistan ilişkilerinin yeniden canlanmaya başlaması, aramızdaki ilişkilerin tekrar güçlü bir şekilde kurulması, ortak medeniyet kaynaklarımızdan beslenerek yeni atılımların ve açılımların geliştirilmesi, Türkiye ve Özbekistan arasındaki muhtemel işbirliklerinin geleceği için son derece yararlı ve ümit verici görünmektedir.

İnsan ve Medeniyet Hareketi Sanat Birimi olarak; medeniyet perspektifinden hareketle tarihimizden aldığımız değerleri, nitelikli insan, nitelikli toplum inşasını önceleyen çalışmalar ve medeniyetimizin ihyasına dönük önemli projelerle gerçekleştirmek gayretindeyiz. Bizi biz yapan medeniyetin ilkelerine sınırsız sarıldığımızda bilim, sanat, mimari ve kültür gibi konularda dünyaya yön verecek güce sahip olduğumuza inanıyoruz.

Amacımız, Özbekistan'ı ve Özbekistan'dan tüm dünyaya yayılan kültürel, tarihî, iktisadî, mimarî ve sanat gibi ortak değerleri tekrar anmak ve gündeme getirmektir. İki coğrafya arasındaki ilişkilerin tekrar kurulmasının, bu medeniyetten beslenerek yeni atılımların ve açılımların geliştirilmesinin Türkiye ve Özbekistan'ın geleceği için son

SEMPOZYUM HAKKINDA

derece anlamlı olduğuna inanıyoruz.

Ortaklaşarak yürütölen ve birbirini destekleyen Sergi ve Sempozyum projelerinin; sahip olduğumuz kadim medeniyetimizin ve kültürel zenginliğimizin anılması, iki ölkenin köklü bağlarının farkına varılması, iki Cumhuriyetin birlikte ve Türk dünyası güç zincirine yeni bir halka eklemesi, sanatçılarımızı ve bilim insanlarımızı buluşturunarak geleneksel sanatlarımız ve akademik eserlerle Maveraünnehir'den çıkıp tüm medeniyet coğrafyamıza ve kültür dünyamıza yeni eserler kazandırılması ve bu iki alanın gelişimine katkı sağlanması ile son yıllarda yeniden şahlanan Türk dünyasının birlik ve beraberliğinde, güce güç katılması hedeflenmektedir.

Biz de Özbekistan'dan ilham alarak Türk ve Özbek 29 değerli sanatkar ile birlikte 60 özgün eserden oluşan koleksiyon değerinde bir sergi ve 34 değerli akademisyenimizle birlikte Özbekistan'ı her yönden ele alan bir sempozyum gerçekleştirmek istedik. Böylelikle bilimle, sanatla, felsefeyle, mimariyle, edebiyatla ilgilenen kişilerle Mâverâünnahir coğrafyasına bir kültür turu düzenlemiş olacağımıza inandık.

İki ölkenin bilim adamları ile sanatçılarını bir araya getirerek iki halk arasında ortak değerleri hatırlamak, genel olarak Türk dünyası için bir işbirliği örneği de oluşturacaktır. İstanbul Bahariye Mevlevihanesi'nde gerçekleştirilen ve iki öлке-iki coğrafyanın kadim bağlarının farkına varılmasını, birbirlerine yakınlştırılmasını ve güçlendirilmesini amaçladığımız bu proje; Türkiye Cumhurbaşkanlığı'nın himayesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı ve TİKA'nın destekleri ile İstanbul Üniversitesi ve Marmara Üniversitesi'nin işbirliği ile gerçekleştirilmiştir. Her birine minnettarız.

KURULLAR

Sempozyum Onur Kurulu

Mehmet GÜNEY, İnsan ve Medeniyet Hareketi
Mahmut AK, İstanbul Üniversitesi
Erol ÖZVAR, Marmara Üniversitesi

Sempozyum Koordinatörü

Rahmi Deniz ÖZBAY, Marmara Üniversitesi

Sempozyum Bilim Kurulu

Hayrunnisa ALAN, Medeniyet Üniversitesi
Seher AŞICI, Marmara Üniversitesi
Osman AYDINLI, Marmara Üniversitesi
Murteza BEDİR, İstanbul Üniversitesi
Şehnaz BİÇER ÖZCAN, Marmara Üniversitesi
Demet BİNAN, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Mustafa BUDAK, İstanbul Üniversitesi
Yaşar BÜLBÜL, Medeniyet Üniversitesi
İsmail COŞKUN, İstanbul Üniversitesi
Muhammed Bilal ÇELİK, Sakarya Üniversitesi
Özlem DENİZ YILMAZ, Marmara Üniversitesi
Hayati DEVELİ, İstanbul Üniversitesi
Aziz DOĞANAY, Marmara Üniversitesi
Mehmet Seyfettin EROL, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Selami FEDAKAR, Ege Üniversitesi
Nadirhan HASAN, Karabük Üniversitesi
Mahmut KAYA, İstanbul Üniversitesi (E.)
İlyas KEMALOĞLU, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Süleyman KIZILTOPRAK, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Rahmi Deniz ÖZBAY, Marmara Üniversitesi
Şükrü ÖZEN, İstanbul Üniversitesi
Rıdvan ÖZTÜRK, Necmettin Erbakan Üniversitesi
Fırat PÜRTAŞ, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Gözde RAMAZANOĞLU, Çukurova Üniversitesi
Nuri SEÇGİN, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Fahri SOLAK, Marmara Üniversitesi
Hüsrev SUBAŞI, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi
Ömer TÜRKER, Marmara Üniversitesi
İbrahim Halil ÜÇER, Medeniyet Üniversitesi
Kadriye Figen VARDAR, İstanbul Üniversitesi
Veli Savaş YELOK, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Hüseyin YILDIRIM, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi
Necdet YILMAZ, İstanbul Üniversitesi
Fehmi YILMAZ, Medeniyet Üniversitesi
Seda YILMAZ VURGUN, Bilecik Üniversitesi
Gülşen SEYHAN ALIŞIK, Marmara Üniversitesi

Sempozyum Düzenleme Kurulu

Meryem GÜNEY, İnsan ve Medeniyet Hareketi Bahariye Sanat Birimi
Hayati DEVELİ, İstanbul Üniversitesi
İlyas KEMALOĞLU, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi
Rahmi Deniz ÖZBAY, Marmara Üniversitesi
Fahri SOLAK, Marmara Üniversitesi

Sempozyum Yürütücüsü

Selma TOPKARA, İnsan ve Medeniyet Hareketi

PROGRAM

09.00-10.00

KAYIT

10.00-11.00

SALON: SEMAHANE

AÇILIŞ KONUŞMALARINI VE KONFERANS

Konferans: Prof. M. Uğur DERMAN

Kitap Sanatları Uzmanı

11.00-12.10

SALON: ALİ ŞİR NEVAİ

OTURUM 1A : GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE

ÖZBEKİSTAN I / Oturum Başkanı:

Prof. Dr. İsmail COŞKUN

Özbekistan'ın İki Önemli Şehri Buhara ve Semerkand'ın Türkiye İle Arasındaki Kültür Bağları

Dr. Öğr. Üyesi Seda YILMAZ VURGUN

Osmanlı Seyahatnamelerinde Özbek Hanlıkları
Doç. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK

Ortak Tarihten Ortak Geleceğe.
Osmanlı/ Türkiye-Özbekistan İlişkileri
Prof. Dr. Mustafa BUDAK

SALON: ULUĞ BEY

OTURUM 1B: ORTAK HALK MİRASIMIZ DİLİMİZ

Oturum Başkanı:

Doç. Dr. Özlem DENİZ YILMAZ

Türk Halkları Arasında Ortak Dil Arayışları
Prof. Dr. Hayati DEVELİ

Özbekler ve Özbek Türkçesi
Üzerine Değerlendirmeler
Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK

Türkiye'de Özbek Türkçesinin Öğretimi
Doç. Dr. Hüseyin YILDIRIM

12.10-12.30

KAHVE ARASI

PROGRAM

12.30-13.40

SALON: ALİ ŞİR NEVAİ

**OTURUM 2A: GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE
ÖZBEKİSTAN II / Oturum Başkanı:
Prof. Dr. Fehmi YILMAZ**

Özbekistan'ın Tarihi Mirası ve Bağımsızlık Devri
Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK

Bağımsızlıktan Günümüze Özbekistan
Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL

İslam Kerimov Sonrası
Özbekistan-Türkiye
İlişkilerinin Kültürel Boyutu
Prof. Dr. Fırat PÜRTAŞ

SALON: ULUĞ BEY

**OTURUM 2B: KÜLTÜREL ORTAKLIKLARIMIZ
Oturum Başkanı:
Prof. Dr. Gülşen SEYHAN ALIŞIK**

Osmanlı Orta Asya Kültürel İlişkileri:
Timurlu Dönemi
Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN

Millî Uyanışın Gerçekleşmesinde
Özbek Çedit Matbuatının Rolü
Dr. Öğr. Üyesi Veli Savaş YELOK

Tek Medeniyet İki Gelenek:
Özbekistan Bahşılık Geleneği ve
Türkiye Aşıklık Geleneği
Doç. Dr. Selami FEDAKAR

13.40-15.00

ÖĞLE ARASI

15.00-16.10

SALON: ALİ ŞİR NEVAİ

**OTURUM 3A: KADİM VE ORTAK DÜŞÜNCE
GELENEĞİMİZ I / Oturum Başkanı:
Prof. Dr. Mahmut KAYA**

İmam Mâtürîdî'nin Mirasından Öğrendiklerimiz
Prof. Dr. Şükrü ÖZEN

PROGRAM

Fârâbî'nin Metafizik Düşünceye Katkısı
Prof. Dr. Ömer TÜRKER

İbn Sînâ'yı Konumlandırmak:
İbn Sînâ'nın Yeni Doğa Metafiziği ve
Felsefe-Bilim Tarihi
Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil ÜÇER

SALON: ULUĞ BEY

**OTURUM 3B: GELENEKSEL MİMARİ VE
ORTAKLIKLARIMIZ / Oturum Başkanı:**
Prof. Dr. Aziz DOĞANAY

Geleneksel Kültürün Taşınmaz İzi Olan
Vernaküler Mimarinin Korunması ve
Sürdürülebilirliğinin Önemi
Prof. Dr. Demet BİNAN

Mimari Göstergelerle Türk Kültür Mirasında
Süreklilik
Prof. Dr. Gözde RAMAZANOĞLU

14. Yüzyıl Beylikler ve Erken Osmanlı
Mimarisinde Ma'kili Yazı ve Ortaçağ
Anadolu Türk Mimarisinin Asya
İlişkileri Üzerine...
Doç. Dr. Nuri SEÇGİN

16.10-16.30

KAHVE ARASI

16.30-17.40

SALON: ALİ ŞİR NEVAİ

**OTURUM 4A: KADİM VE ORTAK DÜŞÜNCE
GELENEĞİMİZ II / Oturum Başkanı:**
Prof. Dr. Murteza BEDİR

İmam Buhârî ve Eseri El-Câmiu's-Sahîh'in
Anadolu Coğrafyamıza Yansımaları
Dr. Öğr. Üyesi Osman AYDINLI

Türkistan'dan Anadolu'ya
Müşterek İrfan Mirasımız:
Ahmed Yesevi
Prof. Dr. Nadirhan HASAN

PROGRAM

Özbekistan ve Türkiye'nin Ortak Kalbi
Şah-ı Nakşibend ve Nakşibendilik
Dr. Öğr. Üyesi Necdet YILMAZ

SALON: ULUĞ BEY

**OTURUM 4B: GELENEKSEL SANATLAR VE
ORTAKLIKLARIMIZ / Oturum Başkanı:**
Prof. Dr. Hüsrev SUBAŞI

Timurlu Çini Sanatının Özellikleri ve XV. Yüzyıl
Osmanlı Çini Sanatına Etkileri
Dr. Öğr. Üyesi Kadriye Figen VARDAR

Semer kand'tan Herat'a Motif ve Desen İzleri
(TSMK b.282)
Dr. Öğr. Üyesi Şehnaz BİÇER ÖZCAN

Maneviyat, Teşkilat ve Sanatın Buluştuğu
Mekan: Üsküdar Özbekler Tekkesi
Dr. Öğr. Üyesi Seher AŞICI

17.40-18.00

KAHVE ARASI

18.00-18.30

SALON: SEMAHANE

KAPANIŞ OTURUMU:
Modaratör: Dr. Fahri SOLAK

OSMANLI ORTA ASYA KÜLTÜREL İLİŞKİLERİ: TİMURLU DÖNEMİ

*Prof. Dr. Hayrunnisa ALAN**

1990-1992 yılları arasında akademik çalışmaların başında bir bilim namzedi olarak hocalarımla yönlendirmesiyle Osmanlı Timurlu Münasebetleri konusunu yüksek lisans tez konusu olarak çalıştığımızda literatürde bu konuya ilişkin her hangi bir araştırma yoktu. Yayınlardaki bilgi ise gayet sathi bir şekilde Ankara savaşını ismen zikrediyor ve bunun sonunda yaşanan Fetret devri ve olaylarından söz ediyordu. Bulduğumuz malzeme doğrultusunda tezimizde konuyu iki ana kısımda değerlendirdik. Birincisi siyasi ilişkiler ikinci ise kültürel ilişkiler. Siyasi ilişkiler bahsinde Ankara savaşına da hacimli bir yer ayırdık ancak bu ilişkilerin Ankara savaşından sonra da hükümdarlar arasında mektuplaşmalar şeklinde devam ettiğini tespit ettik. Kültürel ilişkilerin özellikle ilmi münasebetlerin çok canlı olduğunu bu yönün siyasi ilişkilerden daha etkili ve çok yönlü olduğunu tespit ettik. Konu hakkında Timurlu ve Osmanlı ülkesi arasında gidip gelen 19 alimin isim ve kısa biyografilerini verebilmiştik.

1992'den bu yana konuyu daha iyi değerlendirmemize katkı sağlayan muhtelif yayınlar yapıldı. Öte yandan yazma kütüphanelerdeki kataloglama ve dijital ortama aktarma faaliyetleri sonucu tarihi malzemeye erişim ve buna bağlı olarak bilgimiz arttıkça konunun ehemmiyeti ve etkisi daha açık olarak ortaya çıktı. Bu yeni gelişmeler ışığında Timurlu döneminde Osmanlı Orta Asya ilişkilerini değerlendirmeye çalıştık.

**İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü*

hayrunnisa.alan@gmail.com

Daha önceki çalışmalarımızda ulema hareketliliği tespiti ettiğimiz 19 alimin kısa biyografileri üzerinden göstermiştik. Fiilen iki ülke arasında gidip gelmeyen ancak eserleri ile etki yaratan ve kültürel ilişkileri gösteren mutasavvıf, alim ve sanatkarları değerlendirememiştik. Yeni çalışmalar ve yukarıda işaret ettiğimiz gelişmeler Orta Asya Osmanlı kültürel ilişkilerinin bu boyutunu tespit etmemizi sağladı. Bildirimizde bu bağlamda astronom hükümdar Uluğ Bey, Molla Cami, Kaşifi ve Ali Şir Nevai başta olmak üzere iki coğrafya arasında bizzat yolculuk yapmayan ama eserleri ile etki yaratan şahsiyetler örnek olarak değerlendirilecektir.

MANEVİYAT, TEŞKİLAT VE SANATIN BULUŞTUĞU MEKAN: ÜSKÜDAR ÖZBEKLER TEKKESİ

*Dr. Öğr. Üyesi Seher AŞICI**

İstanbul'un Üsküdar ilçesi Sultantepe semtinde bulunan Üsküdar Özbekler Tekkesi, Orta Asya'dan gelen seyyah dervişler için 1753'de Maraş Valisi Abdullah Paşa tarafından yaptırılmıştır. 1757-58'de ilk postnişin Şeyh Seyid Hacı Abdullah Efendi tekkeyi Nakşibendi Tarikatına vakfetmiş. Tekke, Sultan III. Mustafa (1757-1774) zamanında postnişin Semerkantlı Şeyh Seyyid Abdülekber Efendi tarafından genişletilmiştir. 1844 tarihinde Sultan Abdülmecid tekkeyi bu günkü şekli ile inşa ettirmiş, 1893'de II. Abdülhamit'in emri ile bir onarım daha geçiren tekke, Kurtuluş Savaşı yıllarında İngilizlerden gizli, Anadolu'ya silah ve insan geçişinde çok önemli bir rol oynamıştır. 1925'de tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra bile mekanda konaklama işlevinin yanısıra son postnişin Şeyh Atâ Efendinin kardeşi Şeyh Necmettin Efendi ile ailesi tekke ve tarikat kültürünü yaşatmak adına özel günlerde özbek pilavı, aşure yapıp dağıtmak, sohbet ve musiki meclisleri düzenlemek gibi Orta Asya Tasavvuf kültürü ve Yesevî ekolünün temsilcileri olarak bir takım faaliyetlerde bulunmuşlardır.

Tekke binası, son şeyh ailesinden gelen ve Tekke Haziresinde meffun bulunan diplomat Mehmet Münir Ertegün'ün (1883-1944) oğulları Nesuhi Ertegün (1917-1989) ve Ahmet Münir Ertegün (1923-2006) tarafından 1983-1994 yılları arasında onarılmış ve bu gün aynı aileden Özbekkangay kolunun ikametgahı olup, mekanın bir bölümü İSAR (İstanbul Araştırma ve Eğitim) VAKFI'nın kullanımına

**Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü*

seherasici@yahoo.com

tahsis edilmiştir.

Bu tekke, altıncı postnişin Şeyh Mehmet Sadık Efendi'nin (ö.1846) Buhara'da öğrendiği ebru sanatını İstanbul'da da devam ettirmesi, bilhassa aynı zamanda alim ve mucit bir zat olan oğlu Şeyh İbrahim Edhem Efendi (1829-1904) kanalı ile ebru sanatının daha fazla insan tarafından öğrenilmesine vesile olması hasebiyle ebru sanatın günümüze kadar gelmesinde büyük rol oynamıştır. Bu gün ebru sanatı ile uğraşan sanatçılar, daha önceki yüzyıllarda İstanbul'da icra edildiği bilinen, ustalarının adına çeşitli vesikalarda rastlanan ve yazma eserlerin içinde örnekleri görülen ebru sanatının unutulmaya yüz tuttuğu bir dönemde bu sanata adeta can suyu veren Üsküdar Özbekler tekkesi Postnişinleri ve yetiştirdikleri ebruculara çok şey borçludur.

İMAM BUHÂRÎ VE ESERİ EL-CÂMIU'S-SAHÎH'İN ANADOLU COĞRAFYAMIZA YANSIMALARI

*Doç. Dr. Osman AYDINLI**

h. 194/m. 810 tarihinde Buhara'da doğup h. 256/m. 870 tarihinde Semerkant'ta vefat eden Muhammed b. İsmail el-Buhârî, İslâm'ın ikinci rüknü olan sünnetin (hadislerin) muhafazası hususunda öne çıkan âlimlerin en başta gelenidir. İslâmî ilimlerin birçok alanında 30'u geçkin eser kaleme alan İmâm Buhârî'nin en önemli telifi Hadis ilmi alanında kaleme aldığı Sahîh-i Buhârî (el-Câmiu's-Sahîh) isimli eseridir. Bu eser II/VIII. asrın başlarında başlayıp III/IX. asırda altın çağına ulaşan hadislerin tedvin (bir araya getirme) ve tasnif faaliyetlerinin en önde gelen mahsulüdür. Bu ilmin kurulmasından günümüze kadar kıymet ve sıhhati bütün Müslümanlar tarafından en üst seviyede telakki edilen bu eser Kur'an-ı Kerim'den sonra dinin en önemli kaynağı olarak kabul görmüş ve Hadis ilminde temel başvuru kaynaklarının başında gelmiştir. İslâm âleminde İmâm Buhârî ve onun bu eserine verilen önem, Anadolu coğrafyasında da pek büyük ve ehemmiyeti hâiz bir husustur.

Nitekim Anadolu'nun fethedildiği günden bugüne içinde yaşadığımız coğrafyada onun Sahîh'i üzerine onlarca şerh, cem, ihtisar, istihraç ve tercüme çalışmaları yapılmıştır. Mesela Tokatlı devrin en büyük âlimlerinden Şeyhülislam İbn Kemâl'in (ö. 1533) Şerh-u Buhârî-i Şerîf isimli eseri, bugün birçok cami, kütüphane ve Müslümanın evinde bulunan Ahmed Naîm ve Kâmil Miras'ın kaleme aldığı 13 ciltlik Sahîh-i Buhârî Muhtasarı Tecrîd-i Sarîh Tercü-

**Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü*

oaydinli@hotmail.com

mesi, yine Mehmet Sofuoğlu'nun 17 ciltlik Buhârî Tercümesi eserleri bunlardan sadece bir kaçıdır. Ayrıca Osmanlı Devleti döneminde bazı vakıfların vakfiyesinde cami, mescit gibi mekanlarda Buhârî-i Şerif okunup hatmedilmesi ve gerekli masrafın vakfın gelirlerinden karşılandığı kayıtları bulunmaktadır. Mesela Pertevniyal Valide Sultan'ın (1810-1884), kurduğu vakıfların gelirinden tamir ettirdiği Beşiktaş'taki Yahya Efendi türbesindeki camiye iki cilt Kur'an ile Sahih-i Buhârî'yi bağışlayarak Regaib, Mirac, Berat, Kadir ve Kurban Bayramı gecelerinde Kur'an ve Buhârî-i Şerif okunmasını istediği ve giderlerin ona ait vakıfların gelirlerinden karşılandığı Vakıf Muhasebe Defterlerindeki kayıtlardan öğrenilmektedir. Yine bu eserin düşman istilası, darlık ve zorluk zamanlarında Anadolu coğrafyasında Allah'tan yardım istemek (istimdâd) için okunduğu bilinmektedir. Mesela I. Dünya savaşının ardından Anadolu'nun birçok bölgesinin İtilaf devletleri tarafından işgal girişimi üzerine Milli Mücadele'nin başladığı ve 23 Nisan 1920'de TBMM'nin ilk açılışında Mustafa Kemal Paşa tarafından hatimlerle birlikte Buhârî-i Şerif okutulduğu ve Anadolu'nun her köşesinde de okunması talimatı verildiği kayıtlarda geçmektedir. Yine bu eserin İstanbul başta olmak üzere Anadolu coğrafyasındaki medreselerde önde gelen hadis kitabı olarak okutulduğu, camiler ve mescitlerin yanında köy odalarında bile okunduğu ve bu geleneğin bu güne kadar devam ettiği bilinmektedir. Nitekim hadis alanında en güvenilir eser olan bu kaynak günümüz İlahiyat fakültelerinde okutulduğu gibi bazı camilerde ve özellikle Fatih camiinde (Emin Saraç hoca tarafından) yıllardır okutulup hatmedilmekte ve birçok öğrenci ve ilim talibi bu derslere devam etmektedir.

SEMERKAND'TAN HERAT'A MOTİF VE DESEN İZLERİ (TSMK B.282)

*Dr. Öğr. Üyesi Şehnaz BİÇER ÖZCAN**

Timur'un 1370 yılında kurduğu "Timurlu Devleti"; sanat ve bilim yönünden entelektüel etkinlikleriyle, dünya tarihinde eşi benzeri az bulunur bir dönemdir. Timur, otuz beş yıl boyunca seferden sefere koşmuş, 1405'de ölmüştür. Naaşı oğlu Uluğ Bey tarafından Semerkand'da yaptırılan, bugün Özbekistan'ın güney kesiminde yer alan Gür-i Emîr Türbesi'ndedir.

Timur hükümdarlığı boyunca sadece topraklarını genişletmekle kalmamış, başkent Semerkant civarında birçok şehir kurmuştur. Timurlu hükümdarlarının en önemli ortak özellikleri hiç şüphesiz sanatsever kişilikleridir. Uluğ Bey Semerkant'da, Baysungur ve Hüseyin Baykara Herat'da, İskender Sultan, İbrahim Sultan ve Abdullah Sultan ise Şiraz'da önemli sanat hâimleri olmuşlardır. Timurlu devrinde birkaç farklı sanat üslubu doğmuştur. Bu üslupların ortaya çıkmasındaki en önemli faktörlerden biri Timur'un Bağdat ve Tebriz atölyelerindeki sanatkârları Semerkant'a nakletmesidir. Şahruh döneminde ise başkent Semarkant'dan Herat'a taşınmış ve bu vesileyle de sanat ortamı ağırlıklı olarak Herat'a yönelmiştir. Şahruh'un saltanat yıllarının başına denk gelen 1415-18 tarihli TSMK B.282 numarada kayıtlı Külliyyât-ı Hafız Ebru, Şahruh döneminde tezhip sanatının durumunu göstermesi açısından büyük önem arz eder. İçinde barındırdığı farklı üslûplar dönemin farklı sanat atölyelerinden bir araya gelen sanatkârların varlığına ve zengin bir kütüpha-

**Marmara Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü*

sehnazalp@gmail.com

nenin varlığına işaret eder. Sunumuz Timur Devri erken dönem özelliklerini gösteren B.282 numaralı eserin sonraki üsluplara etkisi açısından bir analiz mahiyetindedir.

GELENEKSEL KÜLTÜRÜN TAŞINMAZ İZİ OLAN VERNAKÜLER MİMARİNİN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİRLİĞİNİN ÖNEMİ

*Prof. Dr. Demet BİNAN**

İnsanın doğal çevresi ve kültürü ile birlikte yarattığı yani en uygun şartlarda varlığını devam ettirebildiği yaşam çevresi olan geleneksel mimari; tarihsel süreç içinde o yerleşime ait kültürel katmanlılığın izlerini üzerinde barındıran ve nesilden nesile aktaran, toplumun yaşam kültürünün, kimliğinin ve değerlerinin en yalın ve somut göstergesidir. Endüstri öncesi toplumların yapıları çevreleri; doğal çevrenin topografya, iklim, bitki örtüsü, jeolojik yapısı ve bunlara bağlı malzeme olanakları ile yine doğal ortamın afetsel ve zamana bağlı gelişen riskleri doğrultusunda, yerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerinin maddi yansıması olarak biçimlenmiştir. Bölgeye özgü, yere özgü olan ve doğal çevre, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik özellikler doğrultusunda gelişen bu mimari; geleneksel mimari, yerel mimari, yöresel mimari ve vernaküler mimari olarak tanımlanmaktadır. Geleneksel mimari ve onun en önemli ögesi olan konut, insanoğlunun doğal çevrede varlığını devam ettirmek için oluşturduğu bir uzantıdır. Endüstrileşme ve küreselleşmenin karşısında doğru koruma politikaları ve yaklaşımları oluşturulamadığında en hızla yok olan korunması gerekli kültürel mirastır. Kırılgan ve risk altında olan vernaküler mimari miras tek yapı ölçeğinden yerleşim ölçeğine, ulusal ve uluslararası politika ve yasalarla, yerelden 'insanlığın ortak mirası-dünya mirası'na giden ölçekte tanımlanıp korunmaktadır. Bildiride ülkemizde bu tür korunması gerekli 'sit alanı' ile 'dünya mirası' olarak tanımlanmış alanlardaki değerlerin ve risklerin bel-

**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü*

demet.binan@msgsu.edu.tr

geleme, tanımlaması ile koruma ve sürdürülebilirliğine yönelik ölçütler ortaya konulmaktadır. Bu konuda ülkemizdeki farklı mimari özelliğe sahip alanlardaki örneklemeler üzerinden; ulusal ve uluslararası koruma yaklaşımı, yasalar, tüzükler bağlamında tanımlanmaları, korunmaları ve sürdürülebilirlikleri konusu irdelenmektedir. Ülkemizdeki irdelemeler doğrultusunda belirlenmiş olan ölçütler ve değerlendirme yaklaşımlarının; Özbekistan'daki vernaküler (yöresel) mimarisi ve anıtsal yapıları ile 'Dünya Mirası Listesi'nde yer alan ancak özgünlük ve bütünlük açısından sorunlu alanlarda da uygulanabileceği doğrultusunda; 2000 yılında UNESCO Dünya Miras Listesi'ne giren ancak geleneksel konut alanlarının yıkılması ve yeniden inşası, ayrıca Koruma ve Yönetim Planı yokluğu nedeniyle 2016 yılında 'Dünya Mirası Listesi'nden 'Tehlike Altındaki Dünya Mirası Listesi'ne geçen Şahrısyabz Tarihi Merkezi'ne de değinilmektedir.

ORTAK TARİHTEN ORTAK GELECEĞE. OSMANLI/TÜRKİYE-ÖZBEKİSTAN İLİŞKİLERİ

*Prof. Dr. Mustafa BUDAK**

İngiliz tarihçi Edward Carr'a göre tarih, günümüzü anlamak ve geleceği inşa etmek için gereklidir. Bundan dolayı geçmiş-hal ve gelecek arasında bir süreklilik ilişkisi bulunmaktadır. Bu anlayışa sahip devlet ve milletler, sağlam gelecek vizyonuna sahip olurlar. Türkiye, altı asırlık Osmanlı Devleti'nden sonra 29 Ekim 1923'de, Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte yeni bir ulus devlet olarak ortaya çıkmış ve halihazırda, 100. kuruluş yılını kutlayacak hale gelmiştir. Her ne kadar Özbekistan, 1924'de, Sovyetler Birliği içinde otonom bir cumhuriyet olarak kurulmuş; 1989'da Sovyetlerin dağılmasından sonra 1991'de bağımsızlığını ilan etmiştir. Bu tarih itibarıyla Özbekistan, 28 yıllık yeni bir devlettir. Oysa Özbekler, Cengiz Han'ın oğlu Cuci Han'ın beşinci oğlu Şiban Han devrinde "Şiban ulusu" adıyla yaşamışlar ve Altınorda Hanı Özbek Han (1312-1340) devrinde "hana bağlı" anlamında "Özbek ulusu" adını almışlardır. Özbekler, 15. yüzyılın ortalarında Ebulhayr devrinde Türkistan'da önemli bir siyasi güç olmuşlar ise de Moğol istilasının etkisiyle mevcut siyasi birlikleri bozulmuş ve fakat 1500'lerin ilk yıllarında başa geçen Muhammed Şeybani Han'ın önderliğinde Maverünnehir bölgesi esas olmak kaydıyla Hazar Denizi-Doğu Türkistan arası coğrafyada yeni bir Özbek İmparatorluğu kurmuşlardır. Kısa bir süre sonra bu imparatorluk dağılmış Maverünnehir'de Hive, Buhara ve Semerkand hanlıkları şeklinde varlıklarını sürdürmüşlerdir ki bu durum Rus işgal dönemine kadar devam etmiştir.

**İstanbul Üniversitesi, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü,
Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Bölümü*

mustafa.budak@istanbul.edu.tr

Kabul edilmelidir ki, Türkiye ve Özbekistan, köken, din, dil, tarih ve kültürel açılarından ortak özelliklere ve geleneklere sahiptir. Mesela Türkiye’de Anadolu Türkçesi konuşulurken, Özbekistan’da Çağatay Türkçesi konuşulmaktadır. Yıldırım Beyazid-Timur mücadelesine rağmen Timurlenk (Emir Timur), Ali Kuşçu, Nakşibendi tarikatının kurucusu Bahaeddin Nakşibendi, İslam hadis alimlerinden Buhari ve Tirmizi gibi şahsiyetler her iki ülkede kabul gören ve tanınan tarihi şahsiyetlerdir. Ayrıca, Müslüman Özbeklerin hac güzergahlarından birinin İstanbul üzerinden olması ve bunun haccın makbuliyeti için elzem görülmesi bir başka dikkat çekici husustur. Yine, bunun sonucunda İstanbul’da Sultanahmet, Üsküdar ve Eyüp semtlerinde, Türkistan hacıları dahil o coğrafyadan gelen kimselere ev sahipliği yapan Özbek tekkeleri teşekkül etmiştir. Diğer taraftan İstanbul’un fethinden sonra Maverâünnehir’de bulunan birçok alimin İstanbul’a gelmesi, Osmanlı-Türkistan ilmi ilişkilerinin yeni istikametini gösteren bir gelişmedir. En önemlisi, 16. yüzyıldan itibaren Osmanlı Devleti, İran ve Rus harpleri sırasında Maverâünnehir’deki Hive, Buhara ve Semerkand Hanları ile siyasi ilişkiler kurmuş, din ve devlet adına onların desteklerini istemiş ve Maverâünnehir’e yönelik İran ve Rus tehlikesine karşı Özbek hanlarına siyasi ve belirli oranlarda askeri desteğini sürdürmüştür; İran’ın saldırmayacağına dair Osmanlı-İran antlaşmalarına maddeler koydurmuştur. Bir başka deyişle, Osmanlı-Özbek ilişkileri, Osmanlı Devleti’nin önce Safevi ve daha sonra da Rusya’ya yönelik genel siyaseti çerçevesinde şekillenmiştir. Bu bildirinin amacı, Anadolu ve Türkistan gibi iki uzak coğrafyada kurulu Türkiye ve Özbekistan devletlerinin 16. yüzyılın başından itibaren Osmanlı-Türkistan (Özbek hanlıkları) şeklinde var olan siyasi yapılar içinde kurdukları, siyasi, askeri ve ilmi ilişkileri genel hatlarıyla ortaya koymak ve buradan hareketle, her iki ülkenin gelecekte bu tarihi ortaklıklardan/benzerliklerden hangi şekillerde yararlanabileceklerini, göstermektir. Çünkü, Türkiye ve Özbekistan, ortak bir gelecek inşasında yeterince tarihi ve kültürel zenginliğe sahiptirler.

OSMANLI SEYAHATNAMELERİNDE ÖZBEK HANLIKLARI

*Doç. Dr. Muhammed Bilal ÇELİK**

16. yüzyılın başından 20. yüzyılın başına kadar Türkistan tarihine yön veren Özbek Hanlıkları, Buhara Hanlığı, Hive Hanlığı ve Hokand Hanlığı'ndan müteşekkildir. Bu hanlıklar için Osmanlı Devleti ve padişahı, İslam hilafetinin merkezi ve halife olarak, hep saygı duyulan, zor durumda kaldıklarında yardımına başvurulana, zaman zaman asker ve mühimmat istenen, kendilerinin tanınması için menşur, hatta medreselerinde okutulmak üzere kitap talep edilen bir merci olmuştur. Buna karşılık Osmanlı Devleti, 16. yüzyılın başından 20. yüzyılın başına kadar geçen bu süre içinde Özbek hanlıklarını nasıl algılamıştı? Buraya giden seyahatçılar Osmanlı yönetiminin emri ile mi buraya gitmişlerdi, yoksa onların bireysel girişimleri miydi? Seyahatnamelerinde Özbek hanlıkları hakkında ne tür bilgiler vermişlerdir? Verdikleri bilgiler daha çok siyasi meseleler hakkında mı, yoksa sosyal, iktisadi vd. meselelere de değinmişler midir? Seyahatnamelerde verilen bilgiler birbirleriyle karşılaştırıldığında aralarındaki konu benzerliği veya farklılıkları var mıdır, varsa nelerdir? Tebliğde bütün bu sorulara cevap verilmeye çalışıldıktan sonra son olarak Özbek hanlıkları hakkında bilgi veren Osmanlı seyahatnameleri ile başlıca batılı seyahatnameler karşılaştırılarak verilen bu bilgilerin içeriği, kapsamı ve ayrıntıları üzerinde durulacaktır. Sonuç itibarıyla Osmanlı Devleti'nin Özbek hanlıklarına yönelik ilgisi ve alakası ile Türkistan gündemi seyahatnameler üzerinden anlaşılmaya çalışılacaktır.

**Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Tarih Bölümü*

bcelik@sakarya.edu.tr

TÜRK HALKLARI ARASINDA ORTAK DİL ARAYIŞLARI

*Prof. Dr. Hayati DEVELİ**

Bugünkü Türk dilli toplumların tarihin kadim dönemlerinde ortak bir dil kullanmış olmaları gayet tabiidir. En eski yazılı Türkçe dönemi olan ve MS VIII.-X. yüzyıllara tekabül eden Eski Türkçe dönemindeki dilin de Türk halklarının bilinen en eski ortak yazı dili olduğu kabul edilir ki bugün farklı Türk halklarına mensup aydınlar arasında bu dönemi başlangıç kabul etmek yaygın bir görüştür. X. yüzyıldan itibaren Türk halklarındaki coğrafi ve kültürel hareketlilik zamanla farklı kültür muhitlerinin oluşmasını sağlamış, bu da farklı Türk dillerinin gelişmesini mümkün kılmıştır. Tabii, burada XX. yüzyıl en önemli dönemdir. Bu yüzyılda esasen ayrı bir yazı dili olarak telakki edilmeyen diller yazı dili seviyesine yükselmiş ve yükseltilmiş, ayrı alfabeler icat edilmiş; böylece fiilen Türk halkları arasında bir iletişim kopukluğu yaratılmış veya ortaya çıkmıştır. XXI. yüzyıl ise esasen bu halklar arasında yeni işbirliği imkânlarının tartışıldığı ve arandığı bir dönem olarak ortaya çıkıyor. Bu işbirliğinin gerektirdiği ise "Ortak Türk Dili"dir. Bildiride Ortak Türk Dili arayışının tarihi üzerinde kısaca durulduktan sonra bugünkü çalışmalar üzerinde durulmakta, sorunlar tartışılmaktadır.

**İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Dilbilimi Bölümü*

hayatideveli@gmail.com

BAĞIMSIZLIKTAN GÜNÜMÜZE ÖZBEKİSTAN

*Prof. Dr. Mehmet Seyfettin EROL**

Özbekistan, bağımsızlığını kazandığı 1991 yılından itibaren Orta Asya bölgesindeki diğer devletler gibi ulus-devlet inşa sürecinde ekonomik, siyasi ve toplumsal anlamda birçok sorunla karşı karşıya kalmıştır. Sovyetler Birliği döneminde inşa edilen sosyal ekonomik sistemin çökmesi, ağırlıklı olarak tarımsal üretime dayanan Özbekistan’da önemli ekonomik sorunları ortaya çıkarmıştır. Ayrıca komünizmin iflas etmesinin ardından ortaya çıkan “ideolojik boşluk” ülkede çeşitli dini radikal düşüncelerin yaygınlaşmasına ve çok sayıda radikal örgütün filizlenmesine neden olmuştur. İstikrarın tehlike altında kaldığı bu dönemde ülkenin ilk Cumhurbaşkanı İslam Kerimov oldukça temkinli bir politika izlemeye başlamıştır. Kerimov, ülkenin öz kaynaklarına dayalı, “Özbek Modeli” olarak da adlandırılan bir kalkınma politikası izleyerek, ülkenin iktisadi açıdan güçlenmesini esas alan bir ekonomi politikasını tatbik etmeye çalışmıştır. Kerimov’un iktidarı, komşu Afganistan ve Tacikistan’da kanlı iç savaşın sürdüğü, Karabağ Savaşı’nın yaşandığı bir döneme denk gelmiştir. “Fergana Provokasyonları” ve “Andican Olayları” üzerinden Özbekistan’ı istikrarsızlaştırmayı ve onu bir savaşa çekmeyi hedefleyen her türlü girişimi de engellemiştir. Kerimov, bu doğrultuda bölgesel çatışmalara dahil edil- mekten kaçınan, güvenlik ve istikrarı hedef alan, ABD-Rusya-Çin üçlüsü arasında dengeye dayalı, çok boyutlu pragmatist bir dış politika izlemiştir. Kerimov’un ölümünden sonra Özbekistan’ın ikinci Cumhurbaşkanı Şevket

**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü/ANKASAM Başkanı*

Mirziyoyev, iç ve dış politikada ortaya koyduğu politikalarla ülke tarihinde yeni bir dönemi başlatmıştır. İktidara geldiği ilk günden bu yana Mirziyoyev, Özbekistan'ın en yakın komşuları olan Tacikistan, Türkmenistan, Kırgızistan ve Kazakistan'la ilişkileri düzelterek Özbekistan'ın dış politika önceliğini belirlemiştir. Kuşkusuz Afganistan merkezli terör sorunu da gündemdeki yerini korumaya devam etmektedir. Bununla birlikte Mirziyoyev, Özbekistan'da hayatın önemli alanlarını ilgilendiren bir dizi yasal değişiklik yaparak iç politikada da reform sürecini başlatmıştır. Bunların başlıcaları; para politikasının serbestleştirilmesi, yurtdışı seyahat pasaportunun uygulamaya konması ve birçok siyasi mahkûmun serbest bırakılmasıdır. Geçen kısa bir süre içerisinde elde edilen başarılarla birlikte ülkede çözümü bekleyen daha birçok sorunun olduğunu da belirtmek gerekir. Dolayısıyla Özbekistan açısından da geçiş süreci devam etmektedir. Bu bağlamda, çalışmada ilk olarak Kerimov döneminde yürütülen iç, dış ve ekonomi politikalarının temelini oluşturan unsurlar ve etkileyici faktörler üzerinde durulacaktır. Ardından Mirziyoyev'in başlattığı reform süreci kapsamında hangi stratejik kazanımların elde edildiği, hangi konularda neden yeterince ilerleme sağlanamadığı değerlendirilecek ve ülke geleceğine yönelik bir takım öngörülerde bulunulacaktır.

TEK MEDENİYET İKİ GELENEK: ÖZBEKİSTAN BAHŞILIK GELENEĞİ VE TÜRKİYE ÂŞIKLIK GELENEĞİ

*Doç. Dr. Selami Fedakâr**

Türk boylarının destancılık geleneği, Türk medeniyeti içinde oluşmuş, geniş bir coğrafi alana yayılmış ve birbirinden farklı özelliklere sahip pek çok şubesi meydana gelmiş geleneksel Türk sözlü sanatlarından. Günümüzde Türkiye, Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Azerbaycan vb. gibi Türk boyları arasında belirli unsurlar ve kurallar dâhilinde oluşturulmuş destan ve hikâye anlatma gelenekleri mevcuttur. Türk destancılık geleneğinin bu şekilde farklı coğrafyalarda çeşitlenmesinde ve günümüze kadar gelmesinde en büyük pay destan ve hikâye anlatıcılarına aittir. Mensubu buldukları Türk boyuna göre; "âşık", "bahşı", "akın", "jırav", "comokçu", "kayçı" vb. gibi adları alan destan anlatıcıları, Türk kültüründen aldıkları konuları yaşadıkları bölgenin mahalli konularıyla birleştirmişler ve yaşanan tarihi, siyasi ve ekonomik şartların etkisiyle de birbirinden farklı özelliklere sahip destancılık geleneklerini oluşturmuşlardır.

Bilimsel çalışmalar, Türk boylarının destancılık geleneklerinin; oluşum şartları, konu, icra usulleri, icra tarzı ve kullanılan müzik aletleri bakımından bazı benzerliklere sahip olduğunu, fakat bununla birlikte her bir geleneğin kendine özgü bir takım özelliklere sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Türk boyları arasındaki destan anlatma sanatı zaman içinde geleneksel bir yapıya bürünmüş ve oldukça sistematik hale gelen bu yapı her bir Türk boyunun destan anlatma sanatında birbirinden farklı ekolle-

**Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*

rin ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bu bildiri, Türk boyları arasında destan ve hikâye anlatma sanatında hem icra usulleri ve hem de içinde oluşturulan anlatmaların zenginliği ve çeşitliliği bakımından dikkati çeken Özbekistan sahası destan anlatıcıları olan bahşılar ile Türkiye sahası hikâye anlatıcıları olan âşıklar arasında bir mukayese yapmak amacıyla hazırlanmıştır. Bu iki anlatıcı tipi arasındaki mukayese, Türk destan anlatma geleneğinin temelini oluşturan unsurlar dâhilinde yapılacaktır.

Bahşı ve âşık tipleri; “Özbekistan sahası ve Türkiye sahasında destan/hikâye anlatıcılarına verilen adlar”, “anlatıcıların eğitimi ve yetişme şartları”, “destan/hikâye anlatma usulleri” ve “bu anlatıcıların repertuarında yer alan destan/hikâyeler” bakımından mukayeseli olarak değerlendirilecektir. Bunun sonucunda, Türk boylarının destan anlatma geleneğinin iki önemli anlatıcı tipi olan bahşılar ve âşıklar arasındaki benzerlik ve farklılıkların ortaya koyulması mümkün olacaktır.

TÜRKİSTAN'DAN ANADOLU'YA MÜŞTEREK İRFAN MİRASIMIZ: AHMED YESEVİ

*Prof. Dr. Nadirhan Hasan**

Türklerin tarihi, kültür, maneviyat, marifet, edebiyat, san'at, musiki ve siyaset yönleriyle dünyadaki en ibretli ve cihanşümül öneme sahip bir tarihtir. Bu tarih dünyada hiç silinmez ad bırakan büyük allameler, edebiyat ve san'at erbabı, adil hükümdar ve vatanperver kahramanları yetiştirmiştir. Türklerin tarihinde yüksek manevi nüfuza eren ve tefekkürün geniş serhatlarını kapsayan büyük zatlar çoktur.

Bilindiği üzere, eskiden Turan, Ortaçağlarda Maverâünnehir ve Türkistan, günümüzde ise Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Tacikistan diye adlandırılan topraklar zengin bir tarihi geçmişe sahiptir. Aynı zamanda tarihi köklerimizden bağılı olduğu Orta Asya mıntıkası Türkiye için hem manevi, hem maddi açıdan çok yönlü önem arz etmektedir. Topraklarının büyük bir kısmı Seyhun (Sirderya) ve Ceyhun (Amuderya) nehirleri arasında Maverâünnehir olarak bilinen bölgede yer alan Özbekistan, hepimizin ata yurdu, eski medeniyet ve uygarlıkların merkezi ve beşiğidir. Geçmişte Orta Asya topraklarında birçok büyük devletlerin kurulduğunu, büyük uygarlıkların geliştiğini görmekteyiz. Ön Asya ve Anadolu'ya yerleşen Türkler, önce Anadolu Selçuklu devleti, daha sonra Osmanlı devletinde toplanmaya başladılar. Böylece Batı Türkleri Osmanlılar etrafında, doğudaki Türkler ise Timur'un önderliğinde kuvvet olarak gelişmeye ve yükselmeye başladılar. Selçuklu Devleti döneminde Anadolu'da her taraftan gelen aydınlar ve tasavvuf mensuplarının çalışmaları neticesinde kuv-

**Karabük Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü*

nadirhanhasan@gmail.com

vetli bir manevi ve tasavvufi süreç başladı. Maneviyat liderlerinin çalışmalarıyla mınıtkada çeşitli tekke ve zaviyeler teşkil edildi. Acem diyarından gelen sufilerle beraber Horasan ve Maverünnehir Türkleri arasında yetişen dervişler, hatta Ahmed Yesevi tarikatına mensup sufiler de vardı. Bu süreci inceleyen bilim adamları Türklerin Anadolu'ya göç etmesi neticesinde Orta Asya'daki dinitasavvufi edebiyat ve geleneklerin Anadolu'nun lisanı, edebi ve genellikle kültürel hayatına güçlü tesir gösterdiğini ve Anadolu muhitinde sağlam yer aldığını kaydetmişlerdir. Elbette ki, bu tarihi göçler ve edebi tesirler neticesinde Türkistan tasavvuf düşüncesi Anadolu'daki Türklerin maneviyatını etkilemiştir. Bu süreçte Ahmed Yesevi ve talebelerinin en büyük hizmetlerinden biri, onların özellikle Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslamlaşmasındaki çalışmaları olmuştur. Anadolu ile Orta Asya ilişkileri yeni değildir, çünkü geçmişten beri devam eden kültürel irtibat vardır, Türkistan ile Türkiye halkları arasında eskiden beri devam edegelen kan ve din bağı vardır. Zira dedelerimizin Selçuklu zamanından itibaren Anadolu'ya göç ettiğini biliyoruz. Orta Asya Türklerinin Anadolu'ya ilgisi aslında çok önceden başladığını, Orta Asya'nın, Roma hem de Anadolu ile ilişkilerinin tarihinin çok eski devirlere dayandığını da biliyoruz. Nitekim Orta Asya'da hükümdarlık eden devletler miladın ilk yüz yıllarında Roma'da ve Bizans'ta elçilik açmışlardı. Bu ise Türkistan'la Anadolu arasındaki ilişkilerin çok eskilere dayandığını göstermektedir. Ayrıca Osmanlı yönetimi devlet olarak 15. yüzyıldan itibaren Türkistan'a yakın ilgi göstermiş, Türkistan'dan gelen elçileri gayet güzel bir şekilde ağırlamışlardır. Netice olarak o günlerden beri iki halk arasında manevi, sosyal, kültürel, ticari alanlarda ilişkiler devam etmekte, hatta gün geçtikçe daha da gelişmektedir.

ÖZBEKİSTAN'IN TARİHİ MİRASI VE BAĞIMSIZLIK DEVRİ

*Prof. Dr. Süleyman KIZILTOPRAK**

İslam öncesi devirlerde Turan, İslam sonrası devirlerde ise Mâverâünnehir ve Türkistan denilen coğrafyanın kalbinde derin tarih ve medeniyet birikimiyle, günümüzde Özbekistan Cumhuriyeti hüküm sürmektedir.

Kuteybe b. Müslim tarafından 707-715 yıllarında fethedilmeye başlayan Orta Asya topraklarında yaşayan halklar zamanla İslam dinini kabul ederek hem bölgelerinde hem de dünya tarihinde önemli roller oynadılar.

Özbekistan, İslam medeniyetinin yetiştirdiği büyük bilgilerin ve büyük hekimlerin bereketli kaynağıdır. Dünya ilim ve irfan tarihine geçen İmam Buhari, İmam Maturidi, Tirmizi, Şah-ı Nakşibendî, Abdülhalık Gücdüvani, Mergilani, Harizmi, Fergani, Biruni, İbn Sina, Farabi gibi büyük isimlerinin yetiştiği bir vatandır. Fakat bir talihsizlik sonucu, 1220-1221 yıllarında Cengiz Han liderliğindeki Moğollar'ın işgaline ve kıyımına maruz kalan Buhara, Semerkant, Ürgenç, Hucend ve Tirmiz gibi bilim ve sanatla yükselen şehirlerdeki her biri ayrı değerdeki büyük eser ve medeniyet kurumları yerle bir edildi. 9 Nisan 1370 tarihinde Semerkant'ta tahta çıkan Emir Timur, büyük bir askeri komutan ve siyasi lider olarak adını tarihe yazdırdı. 18 Şubat 1405'te öldüğünde, son seferinde atı üzerinde Çin'i ele geçirmek amacındaydı. Büyük orduların yenemediği bu cihangir kış şartlarından kaynaklanan hastalığa yenik düştü. Emir Timur atı sırtında yönettiği hiçbir savaşı kaybetmeyen bü-

**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü*

skiziltoprak1@gmail.com

yük bir komutan ve lider olarak 27 devleti hükmü altına almayı başardı. Kuvvetli iktidarı süresince Orta Asya'nın siyasi ve kültürel haritasını birleştirdi. Başta Semerkant ve Buhara olmak üzere bölgedeki şehirlerde hızla imar ve inşa faaliyeti başlattı. Oğlu Şahruh (1405-1447) devrinde devam eden başarılı kültür sanat faaliyetleri, bölgede yeni bir İslam Rönesansı olarak adlandırılmayı hak edecek kadar etkili oldu. Ancak, XV. Yüzyıl sonlarında, siyasi istikrarın kaybolmasıyla sarsılan topraklar, Muhammed Şeybani Han (1500-1510) ile birlikte, siyasi birlik ve istikrar noktasında tekrar güç tazelediler. Ancak, Şeybani Han'ın mirası uzun süre muhafaza edilemedi. Büyük İmparatorluk topraklarında küçük hanlıklar ortaya çıktı. XVI. asırda Harezmi ve çevresinde Hıve Hanlığı kuruldu. Yine aynı asırda, Buhara, Semerkant ve Duşanbe çevresinde de Buhara Hanlığı kuruldu. XVIII. asırda ise Fergana vadisi ile Taşkent ve çevresinde Hokand Hanlığı kuruldu. Üç Özbek Hanlığı olarak bilinen bu devletler XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Çarlık Rusyası karşısında bağımsızlıklarını savunmaya çalıştılar. Ancak, 1865 yılı Çarlık ordusu Taşkent'i aldı. İşgal edilen ülkeyi yönetmek üzere 1867'de Türkistan Genel Valiliği kuruldu. 1876'da Hokand Hanlığı'nı yıkan Çarlık Rusyası daha sonra Buhara Emirliği ve Hıve Hanlığı'nı sömürge yaptı. 1 Kasım 1917 tarihinde Taşkent'te Bolşevikler Sovyetlerin egemenliğini başlattı. 1920 yılında Osman Hocaoğlu liderliğinde Buhara merkezli bağımsız Buhara Cumhuriyeti kuruldu. Daha sonra adı Buhara Halk Sovyet Cumhuriyeti'ne dönüştürüldü. Hıve'de benzeri durum söz konusu olarak Hârizm Halk Cumhuriyeti kuruldu. Lenin önderliğindeki Sovyetler hükümeti ülkede Çarlık devrindeki siyasi otoritenin sürdürülmesi için yoğun çaba gösterdi. Stalin ise Çarlık Rusyası'nın Türkistan politikasını birçok yönden olduğu gibi siyasi sınırlar bakımından da değiştirme yoluna gitti. 1924 yılında Orta Asya'da Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kuruldu. 1936'da Karakalpakistan Otonom Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti içine alın-

di. Özbekistan Cumhuriyeti, Soğuk Savaşın sona ermesi ve Sovyetler Birliği'nin dağılması sırasında, 31 Ağustos 1991 tarihinde Özbekistan Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etti. 20 Aralık 1991 tarihinde referandumda Özbekistan Cumhuriyeti'nin ilk cumhurbaşkanı seçildi. 21 Aralık 1991 tarihinde ise Özbekistan Cumhuriyeti Bağımsız Devletler Topluluğu'na üye oldu.

Yönetim değişiklikleri, tüm ülkeler için her zaman bir takım riskler oluşturduysa da, güçlü bir devlet yapısına sahip olan Özbekistan'da bu risk kolayca atlatıldı. İslam Kerimov Özbekistan Devleti Başkanlığı yaptığı süreçte tüm dünya çalkantılı dönemi yaşıyordu. Ancak, bu olumsuzlukların Özbekistan'a yansması maharetle bertaraf edildi. Özbekistan bağımsızlığına, kendi kaynaklarına önem verdi. Komşu ülkeler ile her ne kadar ekonomik çıkarlar yüzünden anlaşmazlıklar gözükse de bu anlaşmazlıklar, hiçbir zaman çatışmaya kadar yükselmeden, sabırla çözülme yoluna gidildi. Dış dünya ile dengeli ilişki kurmaya çalışıldı. Seçimle göreve gelen ilk Cumhurbaşkanı İslam Kerimov'un vefatından sonra 4 Aralık 2016 tarihinde düzenlenen Cumhurbaşkanlığı seçimini uzun yıllar Başbakan olarak görev yapan Şevket Mirziyayev kazandı ve ülke, hemen hemen her konuda yeni döneme girdi. Tüm alanlarda yapılan reformlarla ülkenin ekonomik gücünü pekiştirmek ve halkın refah düzeyini yükseltmek doğrultusunda önemli projeleri hayata geçiren Mirziyayev Özbekistan'ı yeni bir cazibe merkezi haline getirmek için kayda değer bir atılım süreci başlattı. Bu tebliğde, kadim bir tarihe sahip olan Orta Asya'nın önemli ülkesi Özbekistan'ın son yüzyılları Osmanlı Arşivi belgeleri merkez alınarak değerlendirilecek olmakla birlikte esasen bağımsızlık devri üzerinde odaklanılacaktır.

İMAM MÂTÜRİDÎ'NİN MİRASINDAN ÖĞRENDİKLERİMİZ

*Prof. Dr. Şükrü ÖZEN**

Modern zamanda İmam Mâtürîdî'nin biyografisi, çevresi, etkileri ve bilhassa akılcılığını öne çıkarmak suretiyle çoğunlukla kelâmî tartışmalardaki yerini aydınlatmaya çalışan çeşitli formlarda pek çok yazı kaleme alınmıştır. Biz bu sunumda onun İslâm düşüncesine katkılarını genel perspektiften değerlendirerek düşünce dünyasını anlamaya çalışacağız. Özellikle insan anlayışını, hayata bakışını, insanın bu dünyadaki varlık gayesi ve dünya ile imtihanı konularındaki temel yaklaşımlarını irdeleyip çeşitli ekol mensuplarının bu konulara ilişkin yaklaşımları karşısındaki tutumlarını ve onlardan farklılaştığı anlayışları vurgulayacağız. Bu bize bir yanda Mâtürîdî'nin içine doğduğu kültür çevresi ve tartışma konuları hakkında bilgi verirken diğer yanda onun tarihten bugüne etkilerini izleme fırsatı verecektir.

**İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü*

sukrumahmut@yahoo.com

ÖZBEKLER VE ÖZBEK TÜRKÇESİ ÜZERİNE DEĞERLENDİRMELER

*Dr. Öğr. Üyesi Rıdvan ÖZTÜRK**

Dünya nüfusunun en çok yaşadığı ülke sıralamasında ilk yüze dört Türk ülkesi girmiştir. Türkiye 82.003.882 kişi ile 19. sırada, Özbekistan 32.345.000 kişi ile 42. sırada, Kazakistan 18.157.100 kişi ile 63. sırada, Azerbaycan ise 9.867.250 kişi ile 91. sırada yer almıştır. Bugün Özbekistan sınırları dışında da başta Afganistan, Tacikistan, Kazakistan, Türkmenistan, Kırgızistan, Rusya Federasyonu ve Çin’de Özbekler yaşamaktadır. Görüleceği üzere Özbekistan’ın komşu ülkelerinde hatırı sayılır bir Özbek nüfusu yaşamaktadır. Özbekler bu ülkelerin dışında özellikle 19. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın ortalarına kadar süren mücbir sebepler neticesinde Türkiye, Suudi Arabistan ile bazı Avrupa ve Amerika ülkelerine de göç etmek zorunda kalmışlardır.

Son yüzyıllık süreçte Çarlık Rusya’sından Sovyetler Birliğine geçiş ve Sovyetler Birliğindeki yeni coğrafyalar ve yeni diller planlaması dâhilinde Özbekistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti kurulmuştur. Özbek dili de bu planlama çerçevesinde belli dönemlerden geçmiştir. Başta alfabe değişimleri yaşanmış; 1930 yılına kadar kullanılmış olan Arap alfabesinden Latin alfabesine, 1930-1940 yılları arasında kullanılmış olan Latin alfabesinden Kiril alfabesine geçilmiştir. Sovyetler Birliğinin dağılması ve Türk Cumhuriyetlerinin bağımsızlıklarını ilan etmelerinin ardından 1991 yılında kurulan Özbekistan Cumhuriyeti de 1993 yılında Latin alfabesine geçiş kararı almıştır. Yarım yüzyılı aşkın bir sürede bir toplumun dört alfabe değişikliğine git-

**Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Fakültesi,
Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Anabilim Dalı*

ridvanozturk1961@gmail.com

mesi ve bu alfabelerde de zaman zaman düzenlemeler yapılması ortada bir sorunun olduğunu ve çözümlenmesinde sıkıntıların olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada Özbekistan ile Türkiye arasında tarihi ve kültürel bağların ve ortaklıkların üzerinde durulduktan sonra, Özbek Türkçesinin Türk yazı dilleri arasındaki yeri gösterilip Türkiye Türkçesi ile yakınlık derecesi üzerinde durulacaktır. Özbek Türkçesinin başta alfabe olmak üzere geleceğe yönelik misyon ve vizyon beklentilerinin neler olduğu ifade edilecektir. Bu çerçevede Türkiye ve Özbekistan dil ve kültürel ilişkilerinin gerekliliği vurgulanacaktır.

İSLAM KERİMOV SONRASI ÖZBEKİSTAN-TÜRKİYE İLİŞKİLERİNİN KÜLTÜREL BOYUTU

*Prof. Dr. Fırat PÜRTAŞ**

Özbekistan'ın bağımsızlığını kazandığı 1991 yılında Türkiye ile Özbekistan arasında ticari ilişkiler neredeyse sıfır düzeyindeydi. İki ülkenin siyasi temasları ise henüz başlamıştı. İşbirliğinin geliştirilmesi doğrultusunda ise her iki tarafta da güçlü bir istek ve heyecan vardı. Türk halkı ile Özbek halkının paylaştığı ortak değerler; dil, tarih ve inanç birlikteliği iki ülke arasında siyasi ve ekonomik alanda gelişen ilişkilerin temelini oluşturmuştur. Bu kültürel zemin, farklı dönemlerde farklı nedenlerden dolayı türbülansa giren siyasi ve ekonomik ilişkilerin yeniden rayına oturmasında emniyet sübabı işlevi görmüştür.

2016 yılı sonlarında yeni bir sürece giren Türkiye-Özbekistan ilişkilerinde hedeflenen siyasi ve iktisadi amaçlara ulaşılabilmesi için insani ve kültürel ilişkiler en önemli avantajı oluşturmaktadır. Bu makalenin amacı Türkiye ile Özbekistan'ın kültürel işbirliği alanında ulaştığı düzey, sahip olduğu potansiyel ve insani alanda işbirliğini artırma fırsatlarını ortaya koymaktır. Çalışmada savunulan temel tez yeni dönem ilişkilerde iki ülke devlet başkanının vizyon benzerliği ve işbirliği konusundaki güçlü iradesi kadar, iki ülke toplumlarının paylaştığı ortak değerler, birbirlerine karşı pozitif algısı, yeteri kadar kullanılmayan stratejik kültür rezervleri Türkiye-Özbekistan ilişkilerinin dinamik bir şekilde geliştirilmesi için önemli unsurlardır.

Türkiye ve Özbekistan sahip olduğu nüfus yoğunluğu, do-

**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslar arası İlişkiler Bölümü*

ğal ve kültürel zenginliği ile Türk dünyasının en büyük iki ülkesidir. Türk dünyasının bütünlüğü söz konusu olduğunda iki ülkeden birinin olmadığı her hangi bir oluşum eksik kalmaktadır. Türkiye, Özbekistan ile ilişkilerin ikili düzeyde geliştirilmesine verdiği önem kadar diğer Türk cumhuriyetleriyle çok taraflı bir işbirliğine de özel önem vermektedir. Özbekistan ise özellikle Şevket Mirziyoyev'in göreve gelmesiyle dış politikasının birinci önceliği olarak Orta Asya'daki komşularıyla işbirliğini geliştirmeyi benimsemiştir. Mirziyoyev, Orta Asya bölgesindeki komşularıyla sınırlarını açmanın ötesinde pazarları da açarak bölgesel bir entegrasyon sürecini başlatmıştır. Bu açıdan Türkiye ile Özbekistan'ın hem ikili hem de çok taraflı işbirliklerini geliştirmeye ilişkin yaklaşımları tam anlamıyla örtüşmektedir. Hem Türkiye hem de Özbekistan'ın diğer Türk cumhuriyetleriyle geliştirdikleri bölgesel işbirliği girişimlerinin temelinde tarih ve kültür birliği üzerine inşa edilmiş eşitlik ve karşılıklı çıkarıya dayalı ortak gelecek ideali yatmaktadır.

MİMARİ GÖSTERGELERLE TÜRK KÜLTÜR MİRASINDA SÜREKLİLİK

*Prof. Dr. M. Gözde RAMAZANOĞLU**

Mimarlık ürünleri bulunduğu bölgede elde edilebilen malzemeyle, çağının ulaştığı teknolojiyle, yerel işgücü ve sermayeyle doğrudan ilişkilidir. Aynı zamanda inşa eden toplumun kültürel, sosyal, ekonomik, siyasal yapısını, beğeni düzeyini yansıtmak bakımından da kültürün maddi göstergeleri niteliğindedir. Bildiri, mimari eserlerinin kültürün maddi kalıntıları olduğu gerçeğinden hareket etmekte, mimarlık üzerinden kültürel sürekliliğin izlerini sürmeyi hedeflemektedir.

Çalışma, günümüzde ayakta olan yapıları tezyini ve mimari özellikleri açısından ele almaktadır. Çok geniş coğrafyada, farklı sanat çevrelerinde, farklı devletlerin isimleri ve üslup özellikleri ile inşa edilen mimari eserler kültür varlığı olarak değerlendirilerek, coğrafi sınırları aşan ortak olan özellikler ortaya konmaktadır.

**Çukurova Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü*

gozderamazanoglu@yahoo.com

14. YÜZYIL BEYLİKLER VE ERKEN OSMANLI MİMARİSİNDE MA'KİLİ YAZI VE ORTAÇAĞ ANADOLU TÜRK MİMARİSİNİN ASYA İLİŞKİLERİ ÜZERİNE...

*Doç. Dr. Nuri SEÇGİN**

13. yüzyılın ortalarından itibaren Asya coğrafyasında bütün dengeleri sarsan Moğol istilası Anadolu'daki Selçuklu egemenliğini ortadan kaldırmış ve bu durum yaklaşık 15. yüzyılın son çeyreğine kadar sürecek olan bir siyasi kaosa dönüşmüştür. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde kurulan feodal beylikler genellikle coğrafi sınırların belirlediği egemenlik alanlarında siyasi bakımdan olduğu kadar sanat ve mimarlık ortamı bakımından da olabildiğince bağımsız bir yapı sergilerler ve dolayısıyla 14. yüzyıl beylikler ve Erken Osmanlı dönemi son derece zengin bir mimari üretime sahne olur. Bir yanda Anadolu coğrafyasının yerel mimarlık mirası ve döneminin çağdaş uygulamalarına ait izler, diğer yanda ise Asya coğrafyası ile halen canlı olan kültür bağları Anadolu Türk Beylikleri ve Erken Osmanlı Mimarisinin başlıca kaynakları olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, bazı beylikler ve Osmanlı döneminin mimari eserlerinde gördüğümüz ma'kili yazı tarzının süsleme özellikleri ile bu tarz süslemele- rin Anadolu dışındaki örnekleri üzerinden 14. Yüzyıl Beylikler ve Erken Osmanlı mimarisinin Asya coğrafyasındaki kay- nakları irdelenecektir.

**Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi,
Fen-Edebiyat Fakültesi, Sanat Tarihi Bölümü*

nurisecgin@hotmail.com

FÂRÂBÎ'NİN METAFİZİK DÜŞÜNCEYE KATKISI

*Prof. Dr. Ömer TÜRKER**

Bugünkü Kazakistan sınırları içinde bulunan Otrar (Fârâb) bölgesinde dünyaya gelen Fârâbî ilk tahsilini Türkistan bölgesinde aldıktan sonra Irak ve Suriye bölgelerine gelmiştir. Kısa sürede Irak ve Suriye'deki felsefe eğitiminin merkezî şahsiyeti haline gelen Fârâbî'nin bu bölgelerdeki felsefî faaliyetleri iki alana yoğunlaşmıştır. Birincisi, mantık biliminin inşası; ikinci ise metafiziğin inşasıdır. Bu tebliğde Fârâbî'nin münhasıran metafizik alandaki kurucu rolü incelenecek ve İslam medeniyetinin Türkistan'dan Endülüs'e uzanan geniş coğrafyada felsefî faaliyetin temelini oluşturan metafizik teorilere Fârâbî'nin katkısı belirlenilecektir. Onun katkılarını birincisi problematik, ikincisi de tarihsel olmak üzere iki açıdan ele almak mümkündür. Birinci açıdan bakıldığında Fârâbî felsefesi metafiziği bilmenin ne demek olduğuna dair son derece ayık ve açık bir düşünce barındırır: metafizik, varlığın bütünlüğüne ilişkin bir idraktır. Ona göre tamamen soyut ve akli bir cevher olmaya elverişli bir nefse dayanan bu idrak, insanın ilk bilgilerinin küllîleştirilmeye uygun oluşundan yola çıkar, cisimlerin ve hallerinin varlık bakımından kavranmasıyla cisim ve cisimsel olmayanın sınırlarına ulaşır, nihayet Tanrı bilgisinde sona erer. Böylesi bir fikrî sürecin tamamlanabilmesi için ortalama insan nefsi, yöntemli bir tahsile ihtiyaç duyar ve felsefe tahsilinin nihaî amacı da bu idrake ulaşmaktır. Dolayısıyla metafizik, aynı zamanda insanî seviyede var olmanın gayesini belirler. Tam da bu nedenle filozof, bireysel ve toplumsal hayatı düzenleyecek

**Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü*

om.turker@gmail.com

ve insanı nihâî gayesine yöneltecek yasalar vazeden kimsenin, metafizik kavrayış düzeyinde olması gerektiğini düşünür. Ona göre ahlâk ve siyaset tahsilinin metafizikten sonra gelmesinin nedeni budur. İkinci açıdan bakıldığında Fârâbî, sudûru İslam düşünce geleneğine dâhil ederek bu teoriyi dönemin bilimsel kozmolojisiyle uyumlu hale getirmiş ve dinî düşünce geleneğinin sorunlarını bu teorinin duyarlılıklarıyla ele almıştır. İbn Sînâ'ya kadar onun sudûr teorisine katkısı tam olarak takdir edilmemiş olsa bile İbn Sînâ'dan sonra hem felsefî metafiziğin resmî görüşü haline gelmiş hem de İbnü'l-Arabî'yle birlikte dinî düşünce geleneğine de girmiş ve vahdet-i vücudçu sûfler elinde yeni bir metafizik öğretiyeye kaynaklık etmiştir. Bu bağlamda İbn Sînâ, Sühreverdî ve İbnü'l-Arabî'yi Fârâbîci sudûr öğretisini tadil ve ikmal eden düşünürler olarak görebiliriz. Dikkat edilirse bu düşünürlerden her biri, Fârâbîci sudûr teorisini dönüştürdüğü veya tamamladığı ölçüde metafizik tarihinde müstakil bir öğretinin sahibi olabilmiştir. Sudûrun köklerinin Yeni-Eflâtunculuğa, Zerdüştlüğe hatta Hint'e uzandığını dikkate alırsak Fârâbî, İslam'da metafizik düşünceyi kadîm geleneklere bağlayan filozof olarak değerlendirilebilir.

İBN SİNÂ'YI KONUMLANDIRMAK: İBN SİNÂ'NIN YENİ DOĞA METAFİZİĞİ VE FELSEFE-BİLİM TARİHİ

*Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Halil ÜÇER**

İbn Sînâ felsefe tarihinin genel gidişatı içerisindeki temel dönüşüm evrelerinden birinin merkezinde bulunur. Ona böyle bir merkezî önem sağlayan şeylerin başında, Antik-Helenistik felsefeden tevarüs ettiği çözümsüz problemleri ait olduğu dünya görüşünün de sağladığı imkanlar aracılığıyla geliştirdiği varlık-mahiyet ve zorunlu-mümkün ayrımlarıyla çözümlenerek, özgün ve etkisi günümüze kadar devam eden bir metafizik inşa etmesi bulunur. Diğer taraftan İbn Sînâ'nın metafizik tarihinde oldukça etkili olan bu ayrımların, etki bakımından onlardan geri kalmayacak bir benzeri doğa teorisinde bulunur. Bu, filozofun duyulur niteliklere dayalı doğa teorisinin açıklayıcı yetersizliğini göstermek ve yerine yeterli bir fizik teori modeli ikame etmek amacıyla geliştirdiği akledilir ve duyulur suret ayrımıdır. Bu tebliğde söz konusu ayrımın İbn Sînâ sonrası İslam felsefesinde ve Batı Orta Çağında nasıl etkiler yarattığı ve felsefe-bilim tarihi içerisinde nasıl konumlandırılması gerektiği sorusuna cevap aranacaktır.

**İstanbul Medeniyet Üniversitesi,
Edebiyat Fakültesi, Felsefe Bölümü*

halilucer@gmail.com

TİMURLU ÇİNİ SANATININ ÖZELLİKLERİ VE XV. YÜZYIL OSMANLI ÇİNİ SANATINA ETKİLERİ

*Dr. Öğr. Üyesi Kadriye Figen VARDAR**

Timurlu çini sanatı, XIV. yüzyılın sonundan XV. yüzyılın ikinci yarısına uzanan önemli bir sanat dönemini ifade etmektedir. Timurlu mimarlığının büyük ölçekli yapılarının geniş yüzeylerinde kullanılan çini süslemeler, duvarlardan kapılara ve kemerlere, eyvanlardan kubbelere, yapıların birçok bölümünde yer almıştır. Timurlu çini sanatında kullanılan ve geliştirilen tekniklerden renkli sır tekniği ve mozaik çini tekniği yaygın kullanımları ile dikkati çekmektedir. Çini süsleme unsurları geometrik, bitkisel, figürlü, yazılar, çadır geleneği kumaş sanatı, keçecilik ve mimarlıkla ilgili süslemeler olarak karşımıza çıkmaktadır.

Osmanlı Sanatı, XV. yüzyıl boyunca, mimarlık tasarımı ve süsleme alanlarında Orta Doğu'nun kuzeyini ve İran'ı kaplayan Timurlu sanatından belirli bir ölçüde etkilenmiştir. Bu dönemde Osmanlı Çini sanatında ortaya konan eserlerde Timurlu çini sanatının teknik ve süsleme özellikleri kendini göstermektedir.

**İstanbul Üniversitesi, Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü,
Türk Sanat Tarihi Bölümü*

kfvardar@istanbul.edu.tr

BAHARIYE
SANAT AKADEMİSİ

MİLLÎ UYANIŞIN GERÇEKLEŞMESİNDE ÖZBEK CEDİT MATBUATININ ROLÜ

*Dr. Öğr. Üyesi Veli Savaş YELOK**

Türkistan'da Çarlık idaresinin takip ettiği müstemlekeci siyaset, bu coğrafyada yaşayanların kültüründe, millî tefekküründe, örf ve âdetlerinde, hayat tarzında ciddi değişimler meydana getirmiştir. Ruslar tarafından yayımlanan Turkestanskiye Vedomosti (Taşkent, 1870) ve onun ilavesi kabul edilen Türkistan Vilayetining Gazeti'nin (Taşkent, 1883) neşredilmeye başlanmasıyla birlikte Özbekler gazetesinin ne olduğu ve onunla neler yapılabileceği konusunda bir tasavvura sahip olmuştur.

XX. yüzyılın başlarında gazete ve dergiler, Türkistan'da bir grup ahalinin günlük, sosyal, siyasî ve kültürel hayatı hakkında bilgiler vermenin yanı sıra dünyada bilim ve teknikte, siyasî ve medenî hayatta ve edebî tefekkürde ortaya çıkan yenilikler hakkındaki yeni bilgileri de Türkistan'a ulaştırmıştır. Merkezî Asya, Kırım, Kafkas ve Volga boylarında şekillenen, yeni usûldeki eğitim öğretimin yaygınlaşmasına hizmet eden, demokratik gelişme için mücadele eden ceditçi düşünce ve gayelerin Özbekler arasında da şekillenmesinde, yayılmasında ve millî uyanış hareketinin vücuda gelmesinde matbuat önemli rol üstlenmiştir.

Cedit düşüncesinin ve ceditçi gayelerin savunucusu ve temsilcilerinden Mahmuthoca Behbûdî, Abdullah Avlânî, Mirmuhsin Şermuhammet, Abdullah Kâdirî, Abdülhamit Süleymanoğlu (Çolpan), Pehlivan Niyaz (Palyazhacı) gibi aydınlar Âyine, Ang, Çayân, El İslâh, Hurşid, Hürriyet,

**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü*

İzhârü'l- Hak, Kengeş, Maârif- Medeniyet, Maârif, Meşreb, Muştum, Özgerişçi Yaşlar, Sadâ-i Türkistan, Sadak, Semerkant, Şark Çeçegi, Şuhrat, Tang, Terakki, Uçkun, Yaş Şark, Zerefşan vb. gazete ve dergilerde yazılarıyla kendilerini göstermeye başladılar. Onlar bu gazete ve dergilerdeki yazılarında eğitim, din, millet ve vatan konularında dile getirdikleri fikirleriyle millî uyanışa, benliğini tanıma ve anlamaya, azatlık hareketinin güçlenmesine, cedit düşüncesinin ve hareketinin belirli bir mahiyete ulaşmasına hizmet ettiler. Bu tebliğde cedit düşüncesini ve ceditçi gayeleri dile getiren süreli yayımlar hakkında bilgi verilerek; bunların ceditçilik gayelerinin yayılması ve millî uyanış hareketinin vücuda gelmesindeki rolü üzerinde durulacaktır.

TÜRKİYE'DE ÖZBEK TÜRKÇESİNİN ÖĞRETİMİ

*Doç. Dr. Hüseyin YILDIRIM**

Özbek Türkçesi, Türkçenin Karluk (Güney-Doğu) grubu lehçelerinden biri olup bugün yaklaşık 35 milyon konuşuru ile Türk Lehçeleri ailesinin ikinci büyük mensubudur. Özbekistan tarihî geçmişi, doğal ve kültürel zenginlikleri ile Türkistan coğrafyasının en önemli ülkesidir. 20 Haziran 1990 tarihinde egemenliğini ve 1 Eylül 1991 tarihinde ise tam bağımsızlığını elde etmiştir. Bağımsızlığını kazanması ile birlikte Özbek Türkçesinin Türkiye’de öğrenilmesi ve öğretilmesi süreci de hız kazanmıştır.

Türkiye’de özellikle üniversitelerde Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümlerinin açılması ile birlikte diğer Türk lehçeleri yanı sıra Özbek Türkçesi de yaklaşık otuz üniversitede öğretilmeye başlanmıştır. Bu bölümlerde okuyan öğrenciler Özbek Türkçesi yanında Özbek tarihi, Özbek edebiyatı, Özbek kültürü, Özbekistan ve Türkiye arasındaki ortak bağlar konusunda eğitim almaktadır.

Aynı zamanda Özbek Türkçesi üzerine gramer, ders kitabı, sözlük; Özbek edebiyatı, Özbek destanları, Özbek atasözleri, Özbek deyimleri; Özbek tarihi; Özbek kültürü üzerine birçok araştırma ve inceleme çalışmaları ortaya konmuş ve gündün güne bu çalışmalara yenileri eklenmektedir.

Her ne kadar üniversitelerdeki ilgili bölümlerde Özbek Türkçesinin öğretimi belirli bir seviyeye gelmiş olsa da gelişen dünyada ülkeler arası ekonomik ve siyasi iş birliğinin

**Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi,
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü*

de artması göz önünde tutularak devlet nezdinde de özellikle Özbekistan'da görev yapacak personel için sertifika kursları açılmalı ve bu kurslarda Özbek Türkçesi ile birlikte Özbek kültürü de öğretilmelidir. Bu noktadan hareket ederek Özbekistan'da görev yapacak personelin Özbekistan'a gitmeden önce bir kurs alması az da olsa Özbek Türkçesini konuşması önemli derecede ilişkilerimize katkı sağlayacaktır.

Bu çalışmada Türkiye'de Özbek Türkçesinin öğretiminde gelinen nokta ve yapılması gerekenler üzerinde durulacaktır.

ÖZBEKİSTAN VE TÜRKİYE'NİN ORTAK KALBI ŞÂH-I NAKŞBEND VE NAKŞBENDİLİK

*Dr. Öğr. Üyesi Necdet YILMAZ**

Özbekistan toprakları tarihte Müslümanların hatta bütün insanların ortak değeri olmuş çok sayıda insan yetiştirmiştir. İslâm dünyasına armağan ettiği ilim, fikir ve gönül adamlarının bir tanesi de Şâh-ı Nakşibend Muhammed Bahâeddin'dir. Bu zât, diğerlerinden farklı olarak başta iki toplum olmak üzere İslâm dünyasında pek çok toplum ve kültürün sosyal harcı olmayı başarmış bir ârifdir. Onun tutuşturmuş olduğu meş'ale, tasavvufî mektepler içerisindeki özgünlüğüyle, kısa süre içerisinde büyük bir hızla çok geniş bir coğrafyaya yayılmış, İslâm dünyasının belirleyici bir rengini oluşturmuştur. Bu tarihî şahıs Osmanlı Devleti, Hindistan ve Türkistan başta olmak üzere halkı Sünnî olan hemen hemen bütün ülkelerin tarihlerinde önemli bir rol oynamıştır.

Daha Osmanlı'nın kuruluşundan önce Bursa'ya gelen ilk Nakşî dervişleri bu bölgenin İslâmlaşmasına katkıda bulundular. İstanbul'un fethini müteakip İstanbul'a gelip Emir Buhârî'nin burada kurduğu üç adet tekke faaliyetlerine başlayarak buradan Anadolu ve Balkanlar'a öğretimi ve özelliklerini taşıdılar. Bir taraftan Özbekistan diyarından gelen Nakşîler vasıtasıyla bir taraftan da Anadolu'dan oralara giderek beslenen ve ardından da aldıkları mesaj ve misyonu buraya getiren erenler vasıtasıyla Anadolu toprakları melâmî anlayışla yoğrulmuş bu bir ayağı Kitap ve Sunnet'e sıkı sıkıya bağlı diğer ayağı ile de günü okuma kabiliyetini gösteren ekol sayesinde bir medeniyetin en

**İstanbul Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Temel İslam Bilimleri Bölümü*

ncdtylmz@gmail.com

önemli ayaklarından biri oldu.

Nakşîlik Anadolu'da herbiri birer alim ve ârif olan Emir Buhârî, Murad Buhârî... gibi güçlü temsilciler yoluyla yayıldı. Daha ilk fethi esnasında Nakşî dervişlerinin bulunduğunu bildiğimiz Bosna'nın bugünkü Nakşîliğinin İstanbul'daki Buharalı Şeyh Murad Dergâhı mensupları tarafından buraya götürülüp yayıldığıнын altı çizilmelidir. Siyâsî ve sosyal açıdan zor zamanlar yaşayan dönemlerde, Özbek diyarlarına bu kez Anadolu Nakşîleri umut aşıladi. İstanbul'da kurulan üç adet Özbekler tekkesi âdetâ konsolosluk gibi çalıştı. Buradan gelen insanların hem sığınağı hem de mânevî beslenme merkezleri oldu. Hac yolculuklarının önemli menzili olan bu dergâhlarda ilmî, fikrî, siyâsî, ticârî alış-verişler gerçekleştirildi, zayıflayan bağlar kuvvetlendirildi. Osmanlı'nın son dönemlerinde Gümüşhânevî dergâhının Özbek diyarlarına dönük faaliyetleri arasında insan ve kitap açısından beslemesi ilişkiler açısından zikretmeye değer ayrı bir husustur.

Bugün İslâm dünyasının nicelik olarak büyük bir kısmı, gönüllerini Şâh-ı Nakşbend'e rabt etmiştir. Kalpleri onun yaktığı ışık ile hâlâ aydınlanmakta, sîneler onun öğretisi ile toplu vurmaktadır.

Tebliğimizde bu iki toplum ve kültürün en önemli harçlarından olan Nakşbendîliğin tarih içerisinde oynadığı rol üzerinde durulacak, zaman içerisinde kirlenip paslanan ilişkilerin yeniden geliştirilmesinde oynayacağı rolün hâlâ ne denli güçlü olduğuna ayna tutulacaktır.

ÖZBEKİSTAN'IN İKİ ÖNEMLİ ŞEHİRİ BUHARA VE SEMERKAND'IN TÜRKİYE İLE ARASINDAKİ KÜLTÜR BAĞLARI

*Dr. Öğr. Üyesi Seda YILMAZ VURGUN**

Buhara ve Semerkand Özbekistan'ın en önemli şehirlerindedir. Buhara önemli ticaret merkezlerinden biri olan ipek yolunun geçtiği güzergâhta bulunmaktadır. Şehir Türk İslam dünyasının seçkin âlimlerinin ve bilginlerinin yetiştiği önemli bir inanç merkezi olması ile dikkat çekmektedir. Türkistan hanlıkları arasında siyasi üstünlüğe sahip Buhara Hanlığı'na başkentlik yapmıştır. Özbekistan'ın bir diğer önemli şehri ise Semerkand'dır. Semerkand kültür tarihi içerisinde mevki ve güzelliği ile dünyaca ünlüdür. Şehir Buhara Hanlığı'ndaki önemli yönetim merkezlerinden biri olması ile ehemmiyeti haizdir. Semerkand; ipek dokumacılığı, bakır işlemeciliği, seramik sanatı, altın işlemeciliği gibi zanaatçılık faaliyetleri ile adından söz ettirmektedir.

Buhara ve Semerkand şehirleri Türkistan kültürünün zenginleşmesi ve dünyanın muhtelif yerlerine yayılmasında büyük rol oynamışlardır. Geçmişteki tarihi bağlar incelendiğinde iki ülke arasındaki ilişkilerin gelişmesinde medreselerin ve Özbek tekkelerinin etkisi büyük olmuştur. Buhara medreselerine giden çok sayıdaki talebe geri döndüklerinde Türkistan kültürünü halka tanıtmışlardır. İstanbul'un Sultantepe, Bülbüldere, Sultanahmet, Beylerbeyi, Eyüp semtlerinde kurulmuş olan Özbek tekkeleri Türkistan kültürünün bölgede yayılması ve ilişkilerin gelişmesi açısından önemli olmuştur. Bu tekkelere intisap edenler Orta Asyalıları yakından tanıma fırsatı bulmuşlar, düşünme tarzları ve bakış açılarını öğrenmişlerdir. İlişkileri

**Bilecik Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi,
Genel Türk Tarihi Bölümü*

sedayilmazvurgun@hotmail.com

geliştiren diğ er bir nokta da Özbek tekelerinin Milli Mücadele'deki yeri olmuştur. Sultantepe'de bulunan Özbek tekkesi Milli Mücadele esnasında İstanbul'dan Anadolu'ya geçen kahramanların harekete geçtikleri ilk nokta olması ile dikkat çekmektedir.

insan ve
medeniyet
hareketi

BAHARİYE
SANAT ATÖLYELERİ

T.C. KÜLTÜR VE TURİZM
BAKANLIĞI

Ç*TIKA

MARMARA
ÜNİVERSİTESİ